

Звіт ГО «Разом проти корупції» про громадський моніторинг виконання Державної антикорупційної програми (березень 2024)

Освіта і наука

Захід 2.7.5.1.2. Розроблення проекту Умов прийому до ЗВО – 2024

Строки заходу	Прогрес заходу	Статус заходу
01.08.2023 - 30.09.2023	100%	виконано без зауважень

▪ Успіхи

Захід виконано повністю. 08.11.2023 р. прийнято ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо державної підсумкової атестації та вступної кампанії 2024 року» (законопроект № 10092), який передбачає проведення у 2024 році НМТ із застосуванням технології ЗНО замість повноцінного ЗНО, враховуючи продовження правового режиму воєнного стану. Також законом було встановлено, що у 2024 році конкурсний відбір на навчання для здобуття вищої освіти на основі ПЗСО, ОКР молодшого спеціаліста, освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра, ступеня вищої освіти молодшого бакалавра здійснюється за результатами ЗНО 2021 року та/або НМТ 2022-2024 років.

У зв'язку з воєнним станом, МОН з 2022 року проводить НМТ замість ЗНО з кількох предметів. На 2024 рік МОН також буде проводити НМТ. Порівняно з повноцінним ЗНО, НМТ становить собою спрощений механізм проведення оцінювань навчальних досягнень потенційних здобувачів вищої освіти, зберігаючи при цьому елементи технологій ЗНО. Таким чином, незважаючи на труднощі, пов'язані з війною, практику ЗНО в Україні було збережено.

27.09.2023 р. керівництво МОН, профільного комітету ВР та УЦОЯО [презентували](#) майбутню [модель вступних випробувань](#) у форматі НМТ на 2024 рік. 29.12.2023 р. МОН оприлюднено для громадського обговорення [проект Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2024 році](#), який передбачає розширення сфери застосування ЗНО, заборону його заміни на іспити в ЗВО, крім обмеженого переліку медичних та військових винятків, а також розширення сфери застосування при вступі е-кабінетів.

[НМТ-2024](#) передбачає проведення єдиного тестування з 4 предметів (на 1 предмет більше, ніж у 2023 році), три з яких – українська мова, математика та історія України – є обов'язковими, а право вибору ще одного предмета лишається за вступником (формула «3 + 1»). У перелік необов'язкових предметів повернуто українську літературу та географію. Таким чином, Україна рухається до стандартів європейських країн, де на випуску зі школи перевіряють знання не менш як з 5 предметів. Учасникам тестування потрібно буде з'явитися до екзаменаційного центру лише один раз. Вступникам можна буде користуватись НМТ 2022-2023 років (з 3 предметів) або ЗНО 2021 року, вагові коефіцієнти 2023 року залишаються без змін.

Вступники, які складатимуть тестування за кордоном, зможуть це зробити у місцевих екзаменаційних центрах. Ті випускники шкіл, хто не планує вступати до ЗВО у 2024 році, можуть не складати НМТ.

Під час НМТ будуть використовуватись металошукачі, а також здійснюватись відеофіксація та незалежний контроль (прокторинг).

Звіт ГО «Разом проти корупції» про громадський моніторинг виконання Державної антикорупційної програми (березень 2024)

Освіта і наука

Проект НПА також [передбачає](#) наступні ключові нововведення:

1. заборона позаконкурсного вступу навіть на контракт за всіма спеціальностями і рівнями вищої освіти (крім медичних та військових винятків, визначених в ДАП);
2. застосування електронних кабінетів і скорочення частки випадків обов'язкового подання документів у паперовій формі для вступу на всі рівні вищої освіти (зокрема, для рівня доктора філософії, вступ на який передбачає обов'язкове подання ЄВІ 2024 року з іноземної мови);
3. неврахування при вступі до ЗВО середнього бала середнього балу свідоцтва про повну середню освіту, призових місць у Всеукраїнських учнівських олімпіадах, мотиваційних листів;
4. упорядкування пільг вступників, зокрема в частині заміни НМТ/ЄДКІ/ЄФВВ/ЄВІ на іспити в закладах вищої освіти: відповідні категорії обмежені кількісно, істотно формалізовані (із подальшим закріпленням у законопроекті № 10399);
5. встановлення НМТ як обов'язкового компоненту вступу на основі ПЗСО та НРК5 (крім окремих пільгових категорій);
6. встановлення для вступу на творчі, мистецькі та спортивні спеціальності обов'язкового складання НМТ в доповнення до творчого конкурсу/конкурсу фізичних здібностей (у 2022-2023 рр. НМТ в для таких спеціальностей не був потрібен);
7. як опцію, надання вступникам на основі НРК5 з економічних та аграрних спеціальностей можливості вступати на бакалаврат або за результатами НМТ, або за результатами НМТ та ЄФВВ (за пропозицією керівників закладів фахової передвищої освіти, оскільки прийом на основі НРК5 тільки за НМТ не враховує результати професійного навчання, яких здобувають здобувачі ФПВ);
8. відмову від зарахування виключно за мотиваційними листами, вступу до магістратури за заявою, різних вимог вступу на бюджет і контракт за будь-якою освітньою траєкторією, хоча залишаються пільги для вступників з TOT;
9. встановлення вимоги для випускників коледжів, що для вступу до ЗВО їм необхідно буде скласти НМТ або подати результати ЗНО за 2021 рік;
10. підвищення загального порогу «склав / не склав», аби в принципі претендувати на вступ до ЗВО, з 10 % до 15 % правильних відповідей з кожного предмета;
11. встановлення мінімального порогу для вступу на основі ПЗСО та НРК5 на рівні не менше 150 балів для спеціальностей галузей знань 08 «Право», 28 «Публічне управління та адміністрування», 29 «Міжнародні відносини», спеціальностей 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 226 «Фармація, промислова фармація», 228 «Педіатрія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я»;
12. проведення обов'язкового ЄФВВ при вступі до магістратури за спеціальностями галузей знань 01 «Освіта/Педагогіка» (нова, масова спеціальність), крім спеціальності 017 «Фізична культура і спорт», 05 «Соціальні та поведінкові науки», 06 «Журналістика», 07 «Управління та адміністрування», 08 «Право», 12 «Інформаційні технології» (нова), 24 «Сфера обслуговування» (нова), 28 «Публічне управління та адміністрування», 29 «Міжнародні відносини»;
13. проведення ЄФВВ при вступі на бакалаврат для спеціальностей 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг», 076 «Підприємництво, торгівля», 201 «Агрономія», 202 «Захист і карантин рослин», 203 «Садівництво», плодовоовочівництво та виноградарство», 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва», 205 «Лісове господарство», 206 «Садово-паркове господарство», 207 «Водні біоресурси та аквакультура», 208 «Агроінженерія», 281 «Публічне управління та адміністрування»;

Звіт ГО «Разом проти корупції» про громадський моніторинг виконання Державної антикорупційної програми (березень 2024)

Освіта і наука

14. проведення предметних тестів ЄФВВ: а) педагогіка та психологія (новий); б) економіка та міжнародна економіка; в) політологія та міжнародні відносини; г) психологія та соціологія; ґ) облік та фінанси; д) управління та адміністрування; е) право та міжнародне право; є) інформаційні технології (новий);
15. проведення одного з предметних тестів на вибір вступника за спеціальностями 061 «Журналістика», 241 «Готельно-ресторанна справа» (нова), 242 «Туризм і рекреація» (нова), 281 «Публічне управління та адміністрування»;
16. вперше врахування результатів бакалаврського ЄДКІ за спеціальностями 125 «Кібербезпека та захист інформації» (точно), 274 «Автомобільний транспорт» (ймовірно) та 275 «Транспортні технології (за видами)» (ймовірно) при вступі на магістратуру за тією ж спеціальністю: випускники-бакалаври цих спеціальностей зможуть вступати до магістратури цих же спеціальностей лише за результатами ЄДКІ;
17. впровадження вперше ЄВІ з іноземної мови при вступі до аспірантури;
18. відновлення з 2024 року індикативної собівартості: визначення розміру оплати за навчання здобувачів вищої освіти за кошти фізичних або юридичних осіб з дотриманням порядку формування мінімального розміру оплати на основі індикативної собівартості, затвердженого КМУ.

Мінімальний конкурсний бал на окремі спеціальності. В проєкті наказу закладено ряд ефективних запобіжників проти перенасичення ринку праці незатребуваними кадрами (майбутніми безробітними), допуску до вищої освіти та окремих спеціальностей некомпетентних вступників, а головне проти практик окремих ЗВО набирати в студентські ряди «абикого» заради грошей з подальшим неякісним навчанням. До прикладу, для тієї ж спеціальності 081 «Право» державне замовлення становить бл. 1 000 осіб на рік, тоді як щорічний набір на юридичні факультети становить бл. 10 000 осіб. Відтак, в проєкті порядку прийому до ЗВО збільшено мінімальну кількість балів за результатами НМТ для вступу на «популярні» спеціальності (в т.ч. на місця за кошти фізичних/юридичних осіб), зокрема на спеціальності 081 «Право», 281 «Публічне управління та адміністрування», 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», 292 «Міжнародні економічні відносини», 293 «Міжнародне право»: зі 120 балів для вступу на місця за кошти фізичних/юридичних осіб та 140 балів для вступу за державним замовленням – до 150 балів для обох опцій. За таких умов, на ці спеціальності будуть вступати кращі з кращих для даних професій (хто потрібен ринку), а решта вступників – обиратимуть більш релевантні для них освітні траєкторії.

Вступ до аспірантури. Проєктом наказу запроваджується вступ до аспірантури тільки після успішного складання ЄВІ з іноземної мови, знання якої для аспірантів вимагається на рівні B2. В іншому випадку аспірант не спроможний виконати освітню наукову програму, і йому не місце в аспірантурі. Таке рішення є відповіддю на різке збільшення з 2022 року попиту на вступ до аспірантури вступників, не зацікавлених у науці.

Звіт ГО «Разом проти корупції» про громадський моніторинг виконання Державної антикорупційної програми (березень 2024)

Освіта і наука

▪ Перешкоди та ризики

Як [зауважує](#) НАЗК, положення проекту Порядку до ЗВО у 2024 році не забезпечують реалізацію індикатора № 2 заходу 2.7.5.1.2., оскільки перелік вступників, для яких є можливими пільгові умови вступу, є ширшим. Зокрема, право на вступ за результатами співбесіди замість НМТ матимуть:

- особи, місцем проживання яких зареєстровано (задекларовано) на тимчасово окупованій території та перебувають на ній або які переселилися з неї після 01.01.2024 р.;
- особи, визнані постраждалими учасниками Революції Гідності;
- особи, яким на запит щодо можливості створення спеціальних умов для проходження НМТ, ЄВІ, ЄФВВ регламентною комісією при регіональному центрі оцінювання якості освіти надано відмову в їх створенні через відсутність організаційно-технологічних можливостей та інші.

Щороку адміністрації недобросовісних ЗВО використовують лазівки в законодавстві, аби масово приймати в ряди своїх студентів непідготовлених вступників, задля збільшення фінансових надходжень. Це спричиняє низьку якість підготовки критично великої кількості здобувачів вищої освіти. При цьому значна кількість вступників за результатами ЗНО має низьку компетентність не тільки для даної спеціальності, а й взагалі для здобуття вищої освіти. Як наслідок, Україна має значний профіцит кадрів з популярних спеціальностей та велику кількість некомпетентних випускників, які в майбутньому не працюватимуть за спеціальністю.

Однією з ключових причин такого стану справ є [надто низький поріг тестування \(склав/не склав\)](#) для набору прохідних 100 балів за шкалою 100-200, аби в принципі претендувати на вступ до ЗВО: у 2021 році – за рішенням фахової комісії після тестування (як правило, занижений, коливався на рівні 18-33 %), у 2022 році – правильна відповідь хоча б на 1 питання (катастрофічне падіння планки вимог в умовах шоку суспільства від початку повномасштабної війни), у 2023 році – мінімум 10 % правильних відповідей з кожного предмета, що істотно нижче рівня «порогу вгадування». За даними звіту УЦОЯО, кількість дітей, які склали НМТ у 2022 році на 100-120 балів – менше 3 %, в той час як у попередні роки таких випускників було від 8 % до 15 % залежно від предмета.

Перелік вагових коефіцієнтів оцінок предметів НМТ та творчого конкурсу (Додаток № 7) встановлює вкрай невелику різницю у співвідношенні вагових коефіцієнтів між профільним предметом (де його можливо встановити) та непрофільними предметами. Наприклад, медичні спеціальності: профільні біологія та хімія – по 0,5, але непрофільна українська мова – 0,35. І так по багатьом спеціальностям. Тобто таким несуттєвим ранжуванням вагових коефіцієнтів при наборі студентів суттєво знижуються планка вимог та пріоритетність опанування ключових дисциплін для подальшого здобуття вищої освіти та майбутньої професії.

Крім того, суттєвим недоліком Порядку прийому до ЗВО є підхід до визначення переліку конкурсних предметів для вступу до ЗВО в розрізі конкретних спеціальностей. В рамках НМТ-2024 проводиться тестування з 4 предметів: трьох обов'язкових (українська мова, математика, історія України) та одного на вибір (іноземна мова, біологія, фізика, хімія, українська література, географія) + творчий конкурс/конкурс фізичних здібностей для окремих спеціальностей. Предмет на вибір для НМТ – всього один. За таких умов для вступу за багатьма спеціальностями вступник може взагалі не складати НМТ з профільних, критично важливих для даної спеціальності предметів. Наприклад, для вступу до ЗВО на медичні спеціальності взагалі не потрібно складати НМТ з біології та хімії, для аграрних спеціальностей – з біології та хімії, для інженерних, виробничих, технологічних та будівничих спеціальностей – з фізики та хімії, для правників та міжнародників – з іноземної мови.

Звіт ГО «Разом проти корупції» про громадський моніторинг виконання Державної антикорупційної програми (березень 2024)

Освіта і наука

Таким чином, вступники не мають стимулів концентрувати зусилля в опануванні знань та вмінь, які найбільше стануть їм у нагоді в житті. Більше того, такі правила дозволяють вступати до ЗВО з фактично «нульовими» знаннями в межах відповідної спеціальності, що є неприйнятним. Аналогічна ситуація мала місце у 2022-2023 рр.

▪ Необхідні дії та рекомендації

МОН рекомендується за першої можливості відмовитись від практики НМТ та повернути повноцінний ЗНО (без спрощення завдань тестування). Фактичне зниження планки освіти повільно нищить в країні її людський капітал.

В майбутніх умовах прийому необхідно збільшити «порог тестування» для набору прохідних 100 балів (щоб претендувати на зарахування до ЗВО): у 2024 році – з 10 % до щонайменше 20 %, у 2025 році – до щонайменше 30 % правильних відповідей з кожного предмета. В останні роки в Україні встановлюють занадто низький загальний «порог входу» для подання документів на вступ до ЗВО, тоді як суспільний інтерес вимагає не допускати до ЗВО тих, хто має низький рівень знань, вмінь та навичок для опанування програми (некомпетентних вступників).

МОН встановити у Переліку вагових коефіцієнтів оцінок предметів НМТ та творчого конкурсу (Додаток № 7) істотну різницю у співвідношенні вагових коефіцієнтів між профільним предметом (де його можливо встановити, на рівні 0,5 – 0,7) та непрофільними предметами (до рівня 0,1 включно).

Переглянути у Порядку прийому до ЗВО перелік обов'язкових предметів, за якими вступники складають НМТ, таким чином, аби для кожної спеціальності вони складали тест з профільних, найбільш необхідних для їх майбутньої професії предметів.